

MAY 12 1951

14-02 D 13

TRYGVE BULL:

12. mai 1951

LØSNINGEN PÅ ALLE PROBLEMER

Peter Howards bok *Verden gjenreist. (Fabritius) er et programskrift for bevegelsen Moralsk Opprustning, en fortsettelse av Oxford-bevegelsen som vi kjenner fra mellomkrigstiden. Dens leder er den tidligere amerikanske prest Frank Buchman.*

I en artikkel i Times for 2. oktober 1950 defineres Moralsk Opprustnings mål slik: «Å utvikle en ideologi med en større ekspansiv kraft enn den ideologi demokratiene er stilt overfor. En ideologi sterk nok til å trenge gjennom jernteppet. Den må utbres av en verdensorganisasjon av overbeviste og trenede mennesker».

Nødvendigheten av å skape en slik ideologi blir begrunnet på side 151 i Howards bok: 1. Verden mister mer og mer sin tradisjonelle tro. 2. Samtidig med dette er menneskeheten blitt stilt overfor et dynamisk alternativ (den kommunistiske ideologi) 3. Asias og Afrikas millioner er våkne, og ser seg om etter en tro og en filosofi å bygge sin frihet på. 4. Kommunikasjonens utvikling har gjort at nye ideologier kan utbres meget hurtigere enn før.

All dette gjør at vi nå står ved et avgjørende veiskille i menneskehetens utvikling. «Skal vi få

verdensdiktatur verdenskrig eller en gjenreist verden?»

Denne problemstillingen er både enkel, klar og så langt den rekker realistisk.

Hva er så svaret? Jo: «Den eneste måten å gjenreise verden på er å forvandle den menneskelige natur.» (s. 152).

Det er et enkelt og kort svar, mer det er jo ikke — slik som spørsmålsstillingen — forståelig uten ytterligere utdypning. Et forsøk på en nærmere utdypning av dette svar er det imidlertid som er gjort på de foregående 150 sider.

Disse 150 sider er en rekke små beretninger om hvordan samlivet mellom menneskene i ulike grupper angivelig er blitt lettere og mer utbyttegivende (i begge disse ords betydninger!) ved at et større eller mindre antall av enkeltindividene i dem har stilt seg inn under Guds ledelse, og er blitt forvandlet, så de lever i lys av de fire absolute moral-

normer, ærlighet, renhet, uselvishet og kjærlighet.»

Noen forklaring på hvordan det skal kunne gå an å forene absolutt ærlighet med absolutt kjærlighet får vi ikke.

Eksemplene som følger er ofte hentet fra jevne menneskers liv. Hør bare her: Gruvearbeideren Turrbull hadde 12 barn. «Hans kone trengte linoleum på kjøkkengolvet, men Turnbull brukte pengene til fornøyelser. Da en av Moralsk Opprustnings folk kom og bodde hos ham, holdt Turnbull opp å bruke pengene bare til seg selv, og kjøpte den linoleum hans kone ønsket Senere fikk han bilagt en ulovlig streik i forståelse med direktøren. — Solskinnsfortelling følger så på solskinnsfortelling, det går som kjepper i hjul utover i boka. En får inntrykk av et nesten alt det som er skjedd av godt i verden etter krigen, skyldes den nye bevegelsen.

De arbeidere som blir omvendt er svært ofte innflytelsesrike kommunister. I det hele tatt er det tydeligvis Howard om å gjøre å framheve hvordan folk i nøkkelstillinger — enten nå det er politikere, militære, bedriftsher-

rer eller arbeidsledere — blir forvandlet. Verdens fornyelse skal nok skje innenfra, men det er gjennom folk som har reell verdslig makt det fortrinnsvis skal skje. Det blir vel da et spørsmål om denne «indre» vei blir så svært forskjellig fra den «ytre», maktens vei som hittil har brakt forandringer i verdens styresett. Selv den grusomste kommissær må jo først vinnes for ideen.

Howards bok er tydelig ment å være et programskrift for Oxfordbevegelsen i den nye form. Det viser ikke minst den veldige reklamen som i disse dager gjøres for den, og som mektige tilhengere sikkert står bak.

Det inntrykk en sitter igjen med etter å ha lest dette programskriftet, er at det representerer et forsøk på å stifte en ny religion tilpasset vår tids behov og vår tids mentalitet. Det ville ikke være rett å si at vi har å gjøre med en av de vanlige vekelsesbevegelser som fra tid til annen opptrer innenfor kristendommen. Det sentrale i kristendommen i alle dens former har alltid vært troen på at Jesus fra Nasaret er den åpenbarede frøser og Guds sønn. Men Jesus blir praktisk talt ikke nevnt i hele boka. Grunnen er åpenbar. Den nye lære skal være den samlede ideologi mot kommunismen og må derfor ha evnen

til å appellere til folk fra de forskjellige kulturkretser, ikke bare den europeisk-amerikanske.

Ved å se bort fra alle konkrete læresetninger skulle det da være mulig for den nye bevegelse å samle under én hatt muhammedanere, buddhister, kristne osv. — og kanskje ikke minst alle de moderne mennesker for hvem de tradisjonelle religioners dogmesystemer fortoner seg som overtro og tøy i troen på en forholdsvis abstrakt «Gud» og underkastelsen under fire meget enkle og (tilsynelatende) også meget klare moralbud skulle en ha funnet fram til noe så almenneskelig at det virkelig kunne sanne. Den suksess som ingen av de store religioner hittil har hatt når det gjelder å erobre verden for sitt spesielle dogmesystem skulle da bli denne nye, forenklete og effektive tro beskåret.

I vår sivilisasjons historie har vi engang tidligere opplevd at en rekke mer lokalt begrensede religioner mistet sin kraft. Urimelighetene i deres mytologiske systemer trådte bl. a. klart i dager fordi verden var blitt mindre og opplyste mennesker kunne sammenlikne dem med hinannen. De ble da etter en åndelig gjæringsperiode eller avløst av en mer almenneskelig religion, som dessuten hadde en ny følelsesfyl-

de, en ny appell. Det var i «tidens fylde», da Romerriket hadde samlet hele «verden», og Jesus-religionen, slik som den var satt i system av den gresk-romerske jøde Paulus hadde sitt store gjennombrudd. Står vi foran en liknende situasjon i våre dager, bare i enda meget større målestokk? Er Frank Buchman vår tids Jesus og Peter Howard dens Paulus?

Spørsmålet er besvart bare ved å stilles. Både kristne og ikke-kristne ser uten videre det på én gang dypt bespottelige og barokt komiske bare i sammenstillingen.

Den nye profets stilling til tidens verdslige makthavere er f. eks. unektelig noe forskjellig fra i sin tid nazareerens.

Forholdet til 30-årenes mektigste mann, Adolf Hitler er riktignok ikke helt klart. Howard hevder (s. 140) at Buchman ikke var nazivennlig. Men fiendskapet til nazismen kan ikke ha vært altfor glødende, når dementiet får denne form: «Faktum er at Buchman aldri traff Hitler og at Hitler var for forsiktig til å begi seg inn i Buchmans sirkler. Heller ikke sto Buchman på noen intim fot (!) med hverken Himmler eller noen annen innenfor det nazistiske hierarki» (s. 140).

De kommunistiske makthavere har Buchman både før og etter krigen av gode grunner vært av-

skåret fra å komme på noen «intim fot» med.

Men ellers er han ikke kresen. Med barnslig stolthet framhever Howard (s. 148) hvordan Buchman i november 1949 av kong Paul av Hellas ble utnevnt til kommandør av Kong Georgs Orden, og hvordan den greske forsvarsminister og leder av nasjonalistpartiet i sitt telegram til ham om utnevnelsen forsikret at «Moralsk Opprustnings prinsipper korresponderer fullstendig med den hellenske tradisjon, både den tidligere og den nåværende.» (s. 234).

Det er de som hevder at Hellas ville ha vært enda verre stilt enn det er i dag dersom den revolusjonære bevegelse hadde seiret — den hadde kanskje ført landet inn under Sovjet-Samveldet. Men å få seg overrakt krasjaner fra kong Paul og hans fascistiske handlangere og barnslig skryte av det attpå til — det er vel likevei en noe tvilsom innvielse for en ny sannhetens og kjærlighetens religion.

At «Æreslegionens røde bånd og juvelbesatte ridderkors» ble tildeit ham av en fransk senator «i hjertet av Ruhr» og i nærvær av framtrepende menn fra den tyske rustningsindustri stikkes naturligvis heller ikke under stol, og vi får vite at et gratulasjonstelegram i anledning av denne opphøyelse var undertegnet av

tre statsråder, fem tidligere regjeringsmedlemmer, to visepresidenter for nasjonalforsamlingen, presidenten for kommisjonen for indre anliggender, presidenten for arbeidskommisjonen og ti medlemmer av deputeretkammeret. De galleiske fiskere og tollere blir unektelig svært små i et slikt selskap.

—

Men sikret da ikke i sin tid også den kristne «ideologi» seg etter hånden tilslutning fra denne verdens store? Og den ideologi som i dag skal bekjempes — kommunismen — representerer ikke den i dag den største konsentrasjon av ytre makt som verden noen sinne har sett?

Sant nok. Det er bare den lille forskjell at begge disse to «ideologier» ble skapt av fattige og ukjente menn som hadde en slik indre glød at den forfølgelse de begge var gjenstand for bare økte tallet på deres tilhengere og derved til slutt også skaffet dem en ytre makt (noe som i sin tur riktignok forvandlet dem til noe helt annet enn det de først var).

Oxfordbevegelsen som Moralsk Opprustning er en en fortsettelse av har helt fra først av lagt særlig an på folk som har et navn enten det nå er på grunn av rikdom, makt eller rang. Og den har ikke gjort det forgjeves. Den har helt fra først av vært fashionable, selve navnet Oxford ble

ARBEIDERBLADET 12 MAI 1951

valt på grunn av den duft av *society* som fulgte med det. Omvendelsene foregikk fortrinnsvis på dyre hoteller, antrekket var *smoking*.

Etter krigen med arbeiderbevegelsens nye maktstilling er karakteristisk nok fagforeningsledere blant dem det særlig legges an på og det er mulig man nå er gått over til blå dress. Men ingen makthavere i de land bevegelsen har virket i, har noen sinne følt seg truet av dens tilstedeværelse. Forlag, presse og annen *publicity* har stått til disposisjon.

Både kristendommens og marxismens klassiske skrifter har på grunn av den moralske glød som bar dem oppe, en fortettet kraft som vil gi dem verdi lenge etter at de bevegelser de skapte, er forsvunnet. Buchmans og Howards prosa er banal som en Hollywood-film eller naivt-frekk som en lederartikkel i Daily Express (hvor Howard også ganske riktig har fått sin opplæring)

«Moralsk Opprustning» representerer likesom Oxfordbevegelsen en selsom blanding av skryt, sosialt snobberi og den fataleste form for amerikansk naivitet.

En ånd som skal kunne bety et virkelig alternativ til den kommunistiske religion, må i samsvare med det beste i kristendommen være — for å tale med Paulus — fylt av «en tro, et håp og en kjærlighet, som ikke brammer, ikke oppblæses». Det å tro godt og stort om mennesket er ikke det samme som å være fylt av den godtroenhet som går arm i arm med markskrikeres reklame.

Framtidens tro må være befridd for de tradisjonelle religioners overtroiske dogmer og knugende syndeangst, og i stedet være en stolt tro på menneskets og kulturens ubegrensede muligheter — på menneskets guddommelighet om en vil. Men troen på og respekten for mennesket betyr ikke minst en respekt og ærbødighet for dets fornemste særkjenne: dets kritiske intellekt.